

HIIKALENDER 10227 (2014)

TAMMEALUSE HII

SYDAKUU

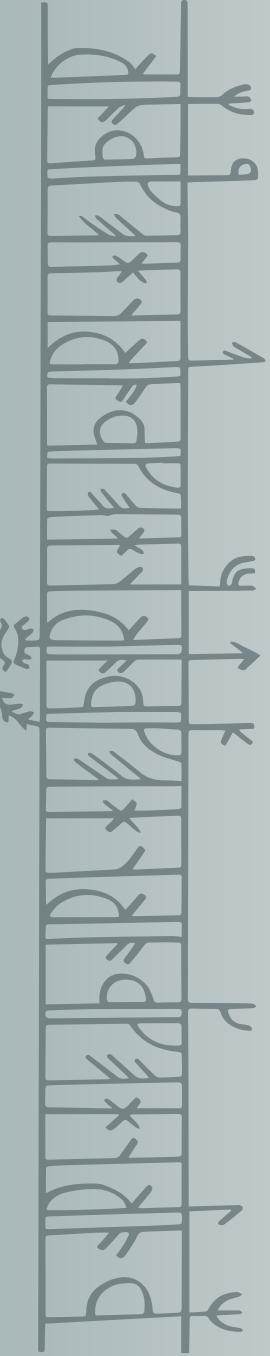
jaanuar

	E	T	K	N	R	L	P
1			1 ^O _{13,14}	2	3	4	5
2	6	7	8 ^D _{05,39}	9	10	11	12
3	13	14 [●] _{korjusepäev}	15	16 [●] _{06,52}	17 ^{taliharjapäev}	18	19
4	20	21	22	23	24 [●] _{07,20}	25	26
5	27	28	29	30 ^O _{23,38}	31		

SYDAKUU, ka vahseaastā-, vahstse ajastaja, vahtsōesta, helme-, helm-, surma-, hundi-, talve- ja talvestekuu.

14. Korjusepäeval pöörab karu kylge ja hakkab teist käppa imema. Soomes ja Karjalas on see päev peamine talve poolitaja. Meil võivad lapsed korjusepäevast alates toas paljajalu joosta. Korr (musträhn) hakkab vastu puuoksi põristama, see olla esimene kevade märk.

17. Taliharjapäeval on loomade toit poole peal. See on Tönni vaka pyha. Keedetakse pool seapead või seajalgu ja oa- või hermesuppi. Enne söömist viakse esimene osa todust annipaika. Kui sel päeval paistab niigi palju päikest, et mees jõuab hobuse selga hypata, ennustab see ilusat suve ja head viljakasvu. Samuti on siis mehed terved. Taliharjapäeval synnib esimene hylgupoeg merre ja putukatele tuleb hing sisse.

RADOKUU

veebruar

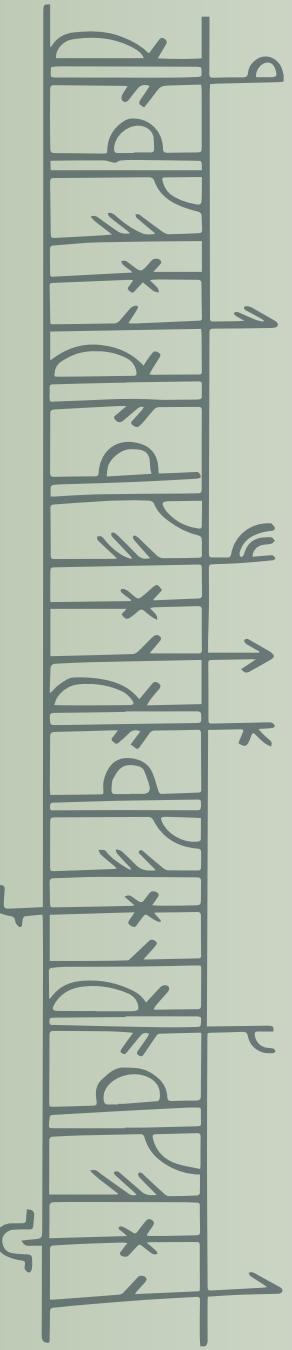
	E	T	K	N	R	L	P
5							
6	3	4	5	6 ^{19;22}	7	8	9 ^{luuvalupäev}
7	10	11	12	13	14	15 ^{●_{01.53}}	16
8	17	18	19	20	21	22 ^{19;15}	23
9	24	25	26	27 ^{kadunejapäev}	28		

RADOKUU, ka radu-, helme-, tõine, soesöidu-, soe-, hundi- ja kirbukuu.

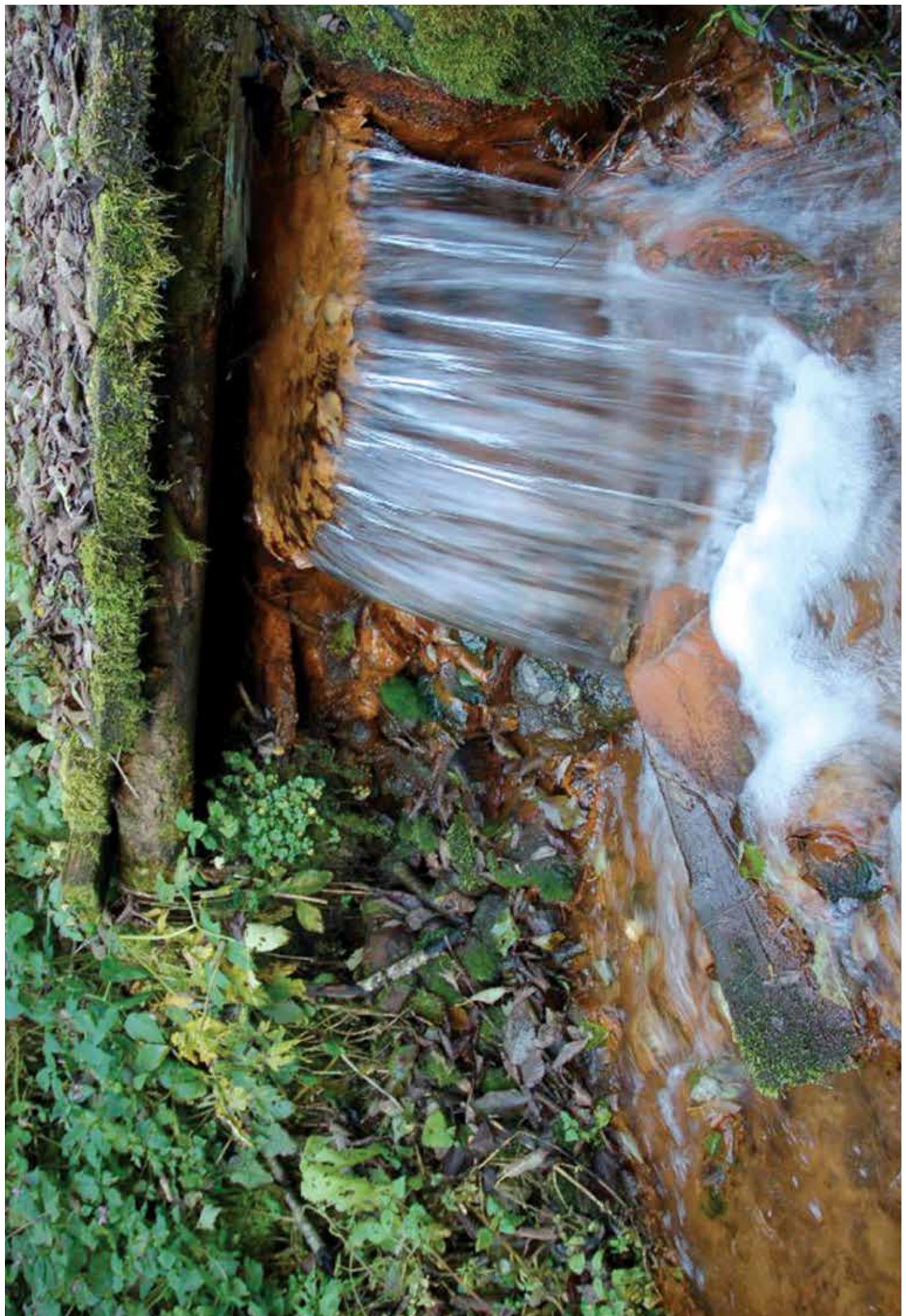
2. Pudrupäev poolitab inimeste töidu. Kylma syda on lõhnki. Selle päeva pääke annab naiste- le head tervist. Pudrupäev on naiste pyha – naised käivad kylas, mehed teeavad koduse töö. Saartel, Lääne- ja Lõuna-Maavallas juuakse tervistavat puna – punast joogi või lihtsalt õlut. Kindlasti keedetakse tanguputru.

9. Luuvalupäeval ei tohi tööd teha ega end palju liigutada, muidu vaevavad luud-lükmed kogu järgmisse aasta. Ka magatakse sel hommikulkauem kui muidu, et tervist kosutada. Kui sel päeval lammast niita, siis kasvab talikare vill.

24. Ussi äratamise päeval tulevat ussil hing sisse ja ta pööravat teist kylge. Kui siis paistab niigi palju päikest, et mees jõuab hobuse selga hypata ehk uss yle tee roomata, tuleb päikseline ja kuldne suvi. Ka on sel päeval sur möju eeloleva suve putuka- ja kalarohkusele.

ussäratamise
päev,
Eesti Vabariigi
96. aastapäev

URBEKUU

märts

	E	T	K	N	R	L	P
9							
10	3		4	5	7	8 ^{15.27}	9 sirgupäev
11	10		11	12	13	14	15
12	17		18	19	20	21	22
13	24 ^{03.46}		25	26	27	28	29
14	31						

kihlakud (liugupäev ja tuhkapäev)

pööripäev kevade algus kl 18.57

marjapunapäev päikesetööd kl 5.54

eidepäev

21.45 suveajale kl 3.00

URBEKUU, ka hange-, helme-, syda-, nälia-, kehva-, kevade-, kevadine, linnu- ja kassikuu.

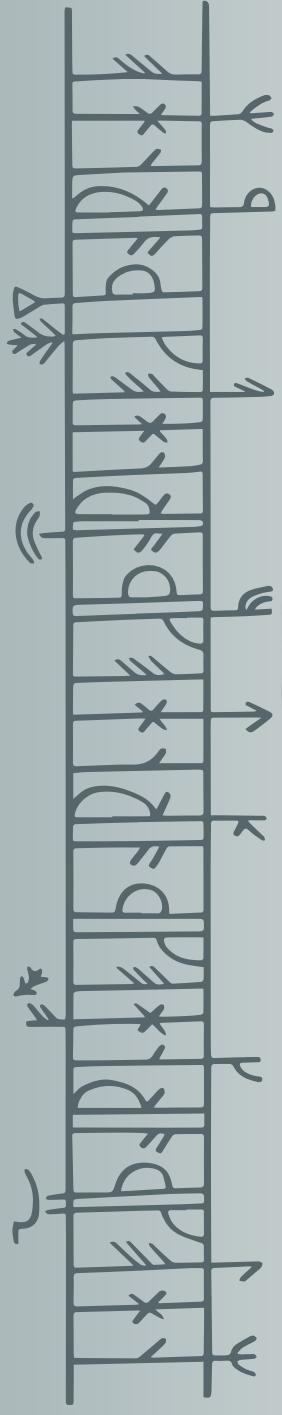
4 - 5. Kihlakud (liugupäev ja tuhkapäev). Liugupäeval (**4**) on keelatud naistetööd. Käialse liugu laskmas: mida pikem liug, seda parem. Keedetakse seajalgu ubade ja hernestega. Kui sel päeval juukseid löigata, siis kasvavad nad hästi. Tuhkapäeval (**5**) seavastu ei tohi yldse juukseid kammida. Nyydsest ei võeta enam toas tuld yles.

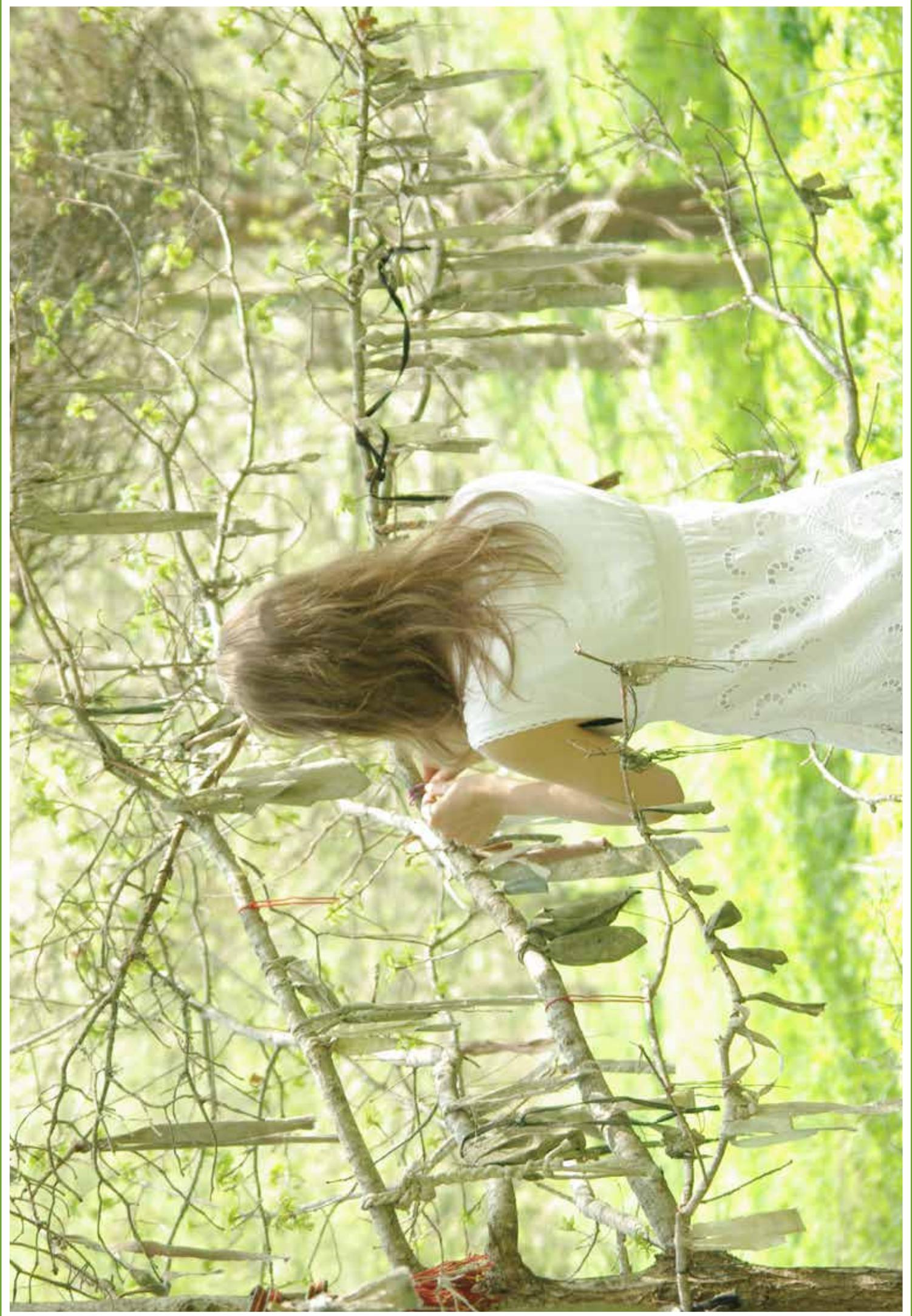
9. Sirgupäeval pöörapavad 40 lindu nokad kodu poole ja hakkavad tagasi lendama. Et tiivuliste sõprade kodutee kergem oleks, kypsetatakse neile väikseid nn paistekalke, mida syyakse ise ja viidakse õue lindudelegi.

20. Kevadine pööripäev. Selle päeva ilm jäab pysima.

25. Marjapunapäev on kevade alguse ja puna joomise päev, naiste pyha. Marjapunast saab tervist ja puna palgele kogu aastaks. Tehakse ylepannikooke või karaskit, et kasvaksid suured kapsapead. Siit peale ei või enam hommikuti ilma linnupetet võtmata kodust välja minna.

26. Eidepäeval ei tohi päeva ajal magada, muudu jäääb selg häigeks. Eide- ehk paabapäiv on Seto naiste pyha. Mehed tehtku nende eest kõik kodused tööd.

MAHLAKUU

aprill

	E	T	K	N	R	L	P
14					4	5	6
15	7	8	9	10	11	12	13
16	14	15	16	17	18	19	20
17	21	22	23	24	25	26	27
18	28	29	30				

urbe pääev päikesetöus kl 5.58

munapyha päikesetöus kl 5.38

suur reede

karjalaskepäev päikesetöus kl 10.4.2

kynnipäev päikesetöus kl 10.4.1

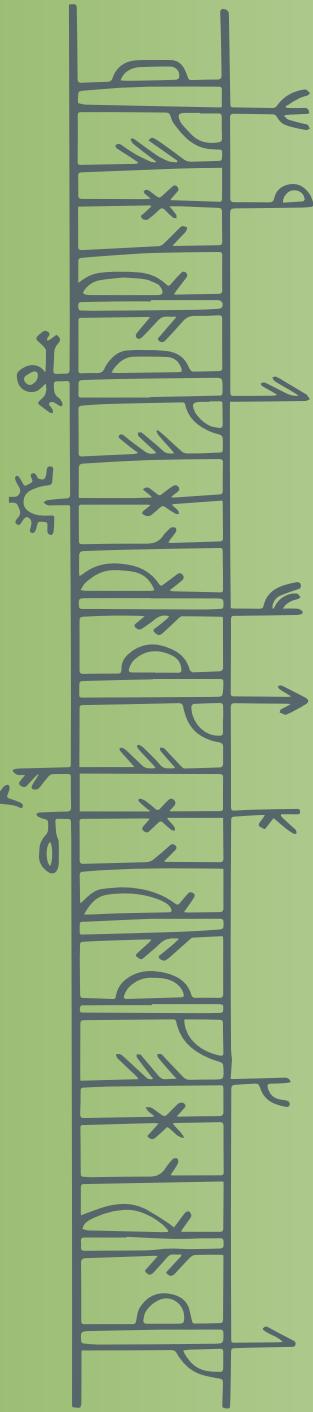
MAHLAKUU, ka pool-, pooli-, mäha-, kevade-, sula-, vete-, pori-, linnuja surmakuu.

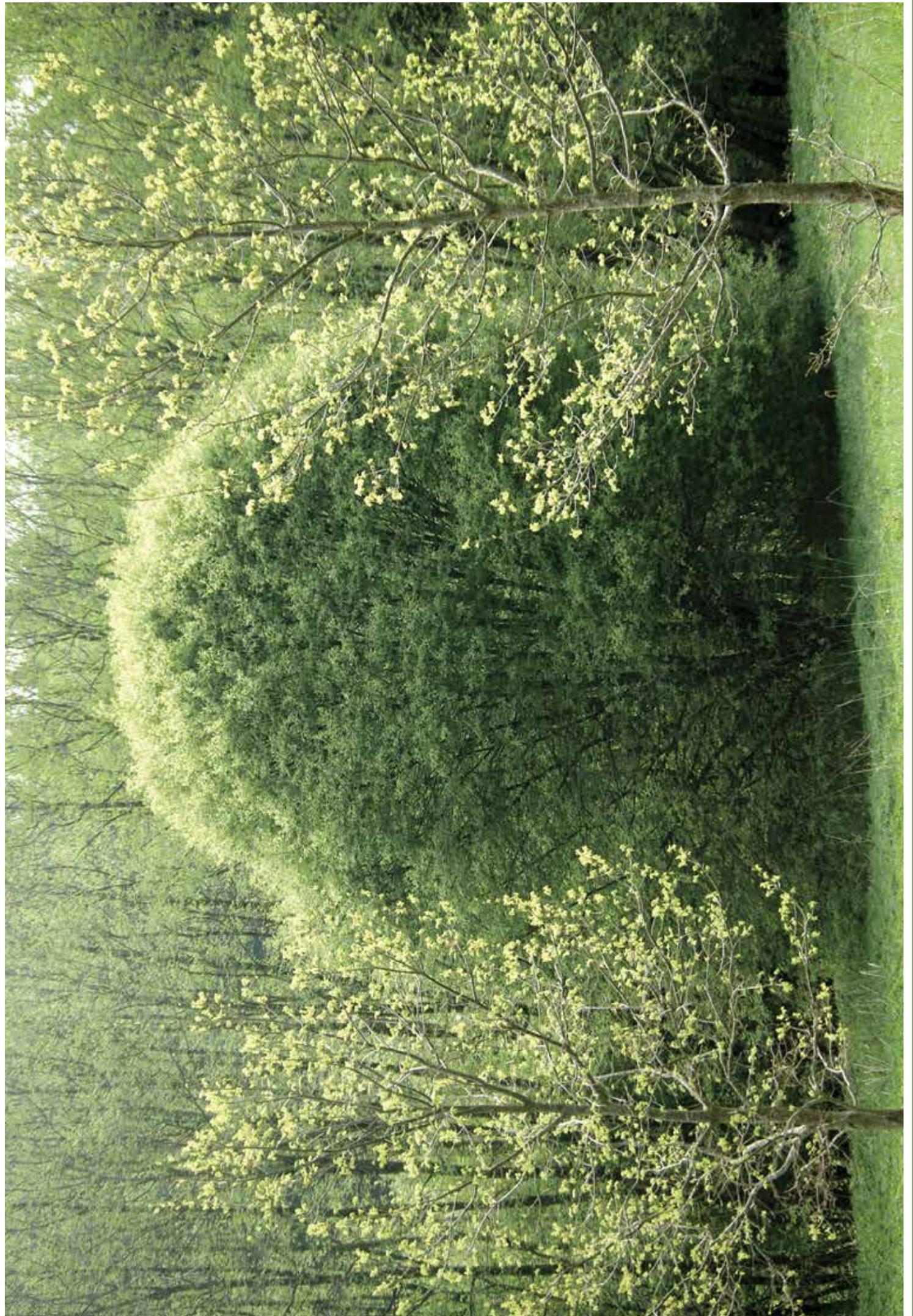
13. Urbepäeval syyakse tanguputru. Urbitakse yksteist, lyyes örnalt urvaokstega (või kadaka-või kaseokstega) ning soovitakse tervist ja muud head. Urbija saab tasuks muna.

14. Kynnipäevast algab kynniaeg. Pöllumees peab nyyd kas või yhe vao kyndma, siis sulab lumi ruttu ja saak tuleb hea. Kui ligutada aia- ja pöllutööriisti, edenevad edaspidi tööd paremini. Kynnipäeval töustakse enne päevatöusu, et olla suvi läbi virk ja tubli.

20. Munapyhaks värvitakse mune. Magajad äratatakse urvides. Enne päevatöusu pestakse silmi värske veega, et saada virkust, jõudu, tervist ja hea jume. Päikesetöusu ajaks minnakse õue päikese mängu vaatama. Hiljem käjakse kylas ja mängitakse munamänge (koksimine, munaveeretamine). Maavalla lõunaosas algab kiigaeaeg.

23. Karjalaskepäeva paiku lastakse kari esimest korda välja. Soele saavad päitsed pähe, poistel päitsed pääst. See tähendab lepingut metsaga: Kasupäevani (29.09) ei tohi sushi karja murda. Sel päeval on puud ja vörsed puutumatuud nagu hiies. Kes neid raiub, sel läheb edaspidi kehvasti. Ka hoidutakse mistahes pöllutööst ja myra tegemistest, et mitte ukut pahandada, muidu võib pikne ja rahe suvel palju kahju teha. Karjalaskepäevast kaob talvine maaviha, nyydest saab lõket teha, maas istudai ja paljajalu käia.

LEHEKUU

mai

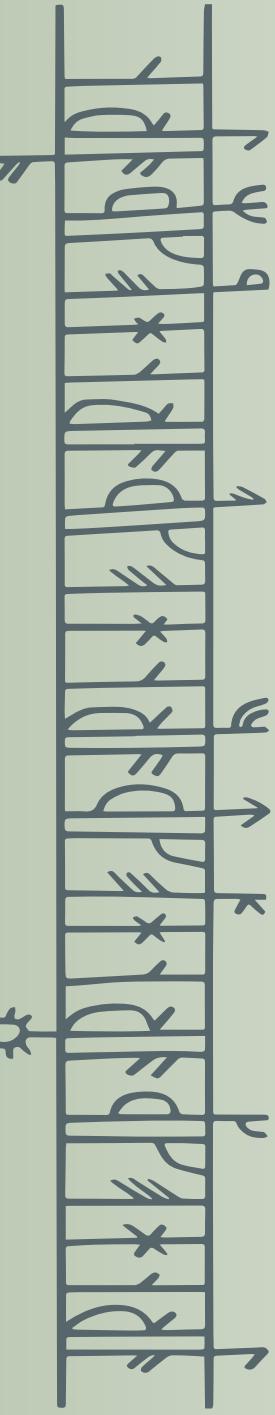
	E	T	K	N	R	L	P
18					1 <small>kevadpyha</small>	2	4
19	5		6	7 <small>06.15</small>	8	9 <small>ligupäev</small>	11
20	12		13	14 <small>22.16</small>	15	16	18
21	19	20	21 <small>15.59</small>	22	23	24	25
22	26	27	28 <small>21.40</small>	29 <small>maahingaus</small>	30	31	

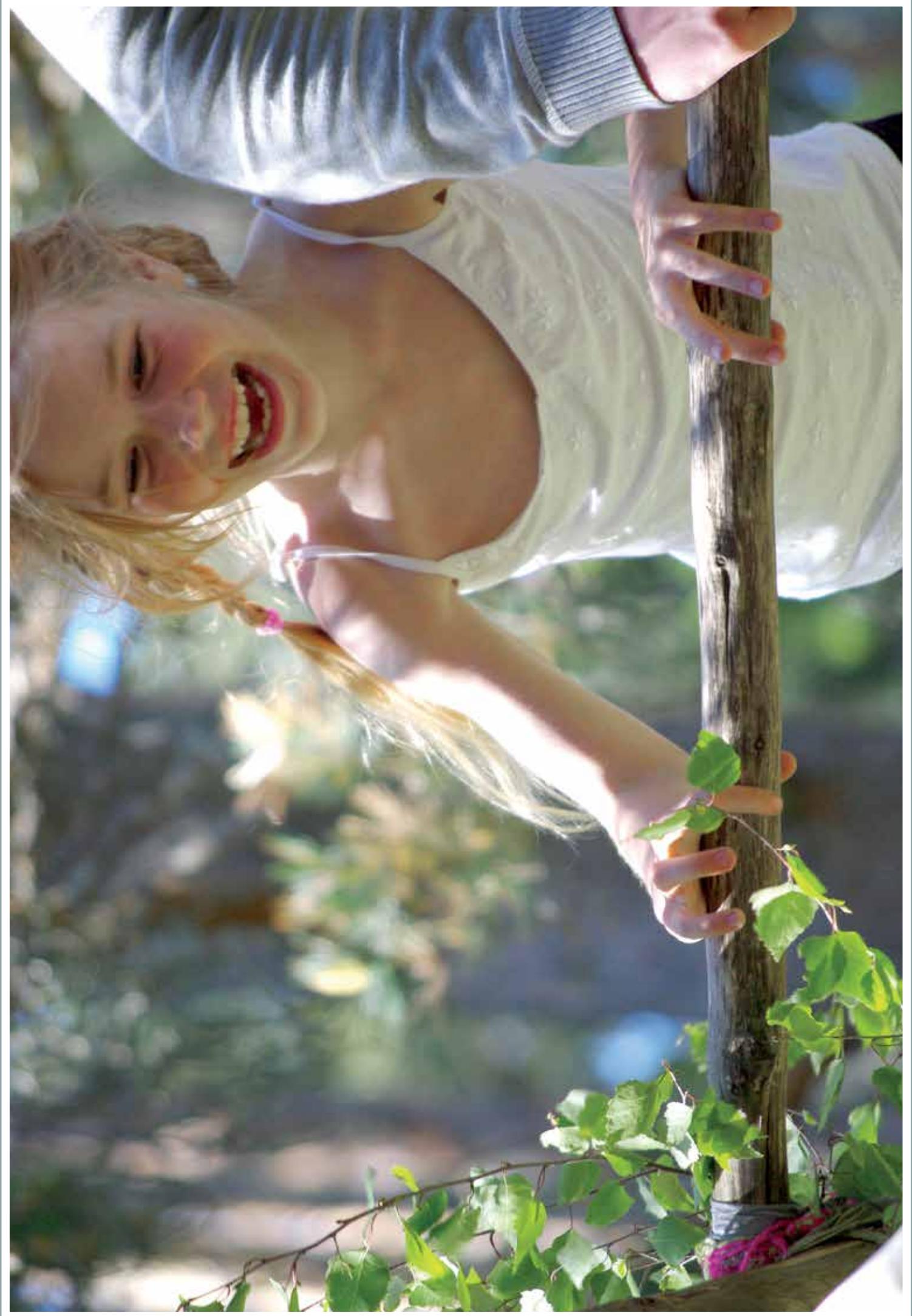
LEHEKUU, ka leht-, lehehakkamise, leheminelu-, öie-,toome-,suvistepyha-,sui-,suve-, ja kylvikuu.

01.05. algab Maavalla hiite kuvavõistlus, kuhu oodatakse ylesvõtteid ajaloolistest looduslikest pyhapaikadest. Lähem teave ja piltide saatmine: maavaldd.ee/kuvad/

9. Ligupäeval (likopäivä) tegi vadja maarahvas korda kyla yhise pesupesemise koha, mis võis asuda jöe, oja, allika, lumbi või järve ääres. Ligu puhasatid vaid naised. Pärast pidutseti – söödi kaasa toodud toitu, joodi, lauldi ja tantsiti. Lõõts-pillimängija oli ainus mees, kes people lubati. Mehed puhasatasi yhiselt kyla kaevu või veevõtukoha, kuid see ei pruukind toimuda ligupäeval.

29. Maahingaus ehk maa hingamise päev on maa-rahva meelest Maaemasynnipäev, mil maa puhkab ja on suur pyha. Sellel päeval ei kasvavat isegi rohi ja lind ei tegevat pesa. Maa ja taimedeega seotud töid ette ei võeta. Täna on köik puud pyhad nagu hiires, seetõttu ei või oksagi murda.

PÄRNAKUU

juuni

	E	T	K	N	R	L	P
22							
23	2	3	4	5 <small>23.39</small>	6	7	8 <small>suvised</small>
24	9	10	11	12	13 <small>07.11</small>	14 ♪	15
25	16	17	18	19 <small>21.39</small>	20	21 <small>põripäev suve algus kl 13.51</small>	22
26	23 <small>leedolaupäev võidupäev</small>	24 <small>leedopäev</small>	25	26 <small>kadunelja päev</small>	27 ○ <small>11.08</small>	28	29
27	30						

PÄRNAKUU, ka piimaa-, piimä-, suve-, kesa-, öilme-, sortsi- ja heinakuu.

8. Suvised on suve- ja naistepäedad, Põhjalaupäeval koristatakse kodu ja tuuakse kased tupp. Roheliste okste ja lilledega tuuakse koju elujõudu ja edenemist. Setumaal on suvistelaupäev kevadise pekopyha aeg. Kohati on naised ja mehed pidanud seda eraldi. Pyhapäeval kogunetakse kiige juurde pidutsema.

21. Suvised põripäeval jäääb päikke kolmeks päevaks pessa ja algavad suured päevad ehk leedoaeag. Päevaakaar on nyyd kõige kõrgem ja elava vägi suurim. On parim aeg saunavihtade tegemiseks, ravimtaiimede korjamiseks jms.

23. Leedolaupäeval tehakse pühadetoiduks kõikvõimalikke piimaroogi. Kodu koristatakse, tappa tuuakse kased ja käikse saunaas. Tule tegemine, tulele minek ja sealolek on tähtsamaid asju leedolaupäeva öhtul. Tulele minnakse jalgsi ja igayks viigu sinna kas või raokese. Leedotuli ravib ja õnnistab. Öösel kogutakse leedokastet, mis annab elujõudu, ravib haigusi ja õnnistab majapidamist. Leedo- ehk jaanitule tegemine on yks tuntumaid maausulisi tavasid.

24. Leedopäeval pöörab päikke pesast välja ja päevad hakkavad lyhemaks jäätma. Käialkse omaste kalmudel ja kylastatukse sugulasi.

HEINAIKUU

juuli

E	T	K	N	R	L	P
27	1	2	3	4	5	6
		<small>Uku pyha e. heinaleedo</small>			<small>14.59</small>	
28	7	8	9	10	12	13
				<small>14.25</small>	<small>05.08</small>	<small>karusepäev</small>
29	14	15	16	17	18	19
						<small>01.42</small>
30	21	22	23	24	25	27
					<small>jaakapäev</small>	<small>O</small>
31	28	29	30	31		

URBEKUU, ka hainaa-, haana-, heinategemise-, suve-, karuse-, hoole-, hobusenoogutuse-, koera- ja mädakuu.

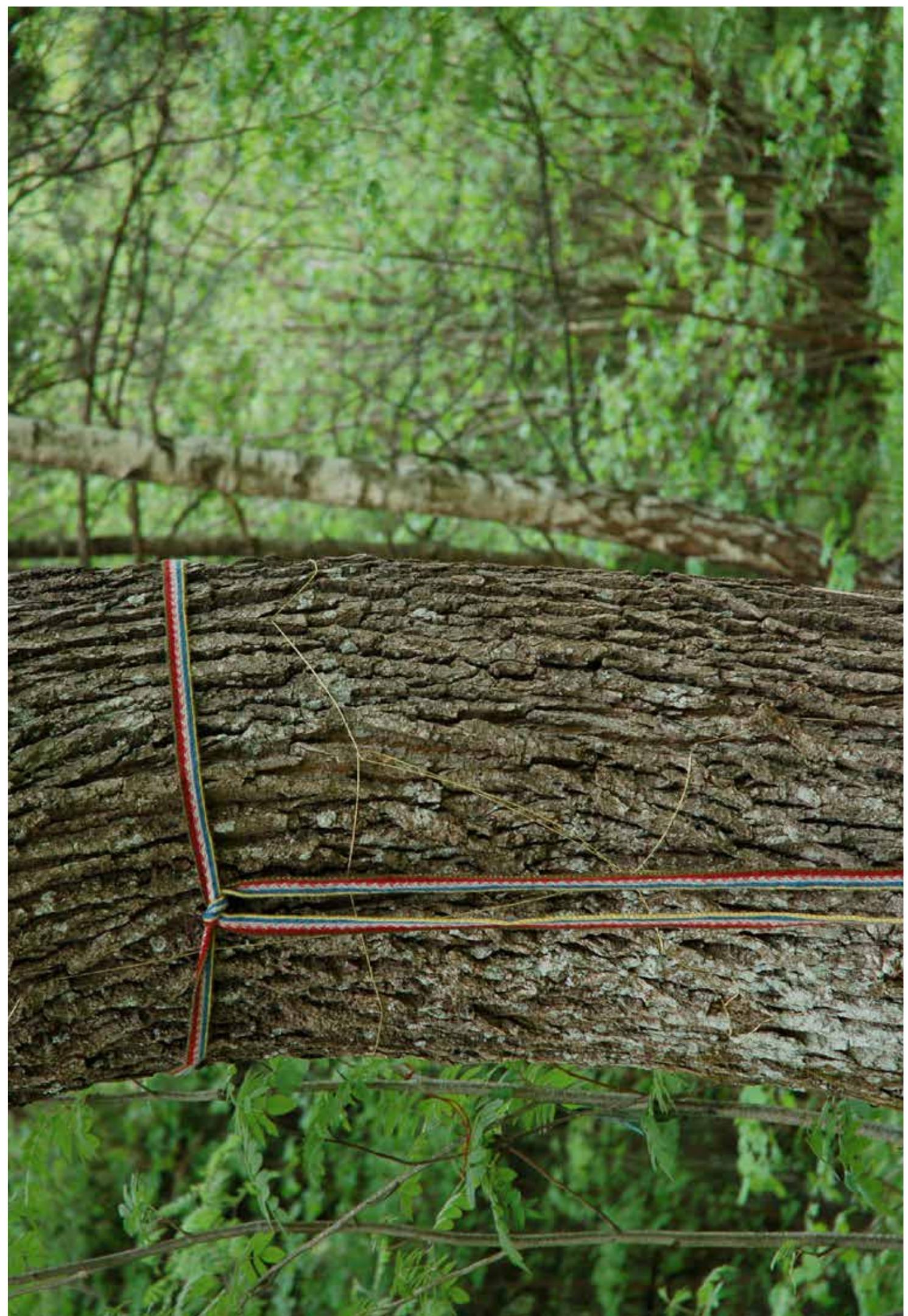
2. Heinaleedol ehk Uku pyhal tehakse väikelest tuld oma perega, kalurid teevad tuld rannas. Sel päeval tehtud kuhja lööb pilkne põlema. Heinatugu toob ka loomadele häda ja kondivalu. On paras aeg värvitaimede (naistepuna, maranajuured) korjamiseks, neist tulla kõige punasem lõng. Kui sel päeval leiba kypsetada, siis ei tule leivapuudust. On ka hea aeg sauna vihade tegemiseks – saavatd kenad pehmmed vihad.

13. Karusepäev on kesksuve pyha. Sel päeval ei tohi heina teha, muidu tuleb susi karja murdma. Karusepäeva paiku on hea rukkikesa kynda – kas vői vähemalt kolm vagu või korra ymber pööllu lasta, siis ei riuku orast kylm ega ussid. Karusepäev on ka Mustjala kihelkonna Panga hiië pyha.

25. Jaakapäev märgib heinätöö lõppu ja lõikusaja algust. Lõuna pool on sel puhul uudseviljast leiba, putruja taarivalmstatud. *Jakupipääv, siis hakavad rahvas rugisid leikama, selle pääva öösel peab raudnael roho sisse syndima, siis rahvas ytleb:* "Vikat varma, sirp kätte." Karja, 1879 (Eesti Rahvaluule Arhiv)

29. Jakepäev on esimene suvelöpu tähtpäev. Siitpeale hakkab saama uudsetoitu: vilja, kartuleid, õunu, pähkleid ja muud. Lääne pool on tavaks pyhadelaua jaoks loom tappa, tavaliselt lammast

PÕIMUKUU

august

	E	T	K	N	R	L	P
31					1	2	3
32	4 ^{03.50}		5	6	7	8	10 ^{● 21.09} rukkiema päev
33	11	12	13	14	15 ^{sur} rukkiema päev	16	17 ^{! 15.26} rukkiema päev
34	18	19	20	21	22	23	24 ^{võimane} rukkiema päev
35	25 ^{○ 17.13}	26	27	28	29	30	31

URBEKUU, ka lõikuse-, leikuse-, rukkikylvi-, rukki-, vilja-, leiva-, mäda-, mädanemis- ja karusekuu.

10. Esimene rukkiema päev on rukki-lõikuse ja tule pyha, mil pöllutööd ei tehta. Kaob aovalgus ja öötaevasse ilmub linnute. Et õhtud jäävad pimedaks, on siitpeale kohane videvikus kodus tuld yles võtta. Samas, tulepäeval tuld ei tehta, tal lastakse puhata. Tuleohu vältimeks piserdataks koldesse vett ja pestakse pesu. Kohati on isegi katuseid kastetud.

15. Suurel rukkiema päeval pidas vadja maa-rahvas oma köige pyhamal mäel – Kuremäe hiiemäel – hiipeyha. Rukkiemapäeval saavad rukkide enestele ema, hakatakse rukkid kylvama, öeldi Nõos. Kypsetatakse uudseleiba.

24. Viimast rukkiema päeva peab vanarahvas esimeseks sygis-päevaks ja see tähistab rukki-kyivi lõppu. Pääsulkesed löövad parvedesse ja saabuvad esimesed hallad. Ussid ja karud jäävad uimaseks. Päeva ilm ennustab ette saabuvat sygist. Lauritsebe ja pärtsisebe ep tehta pöllutööd mitte. Mõnes kylas peetakse neid päivi nii kangest, et keegi ep tohida pöllale minna ega pöllalt läbi käia mitte, kõneldi Muhus.

SYGISKUU

september

E	T	K	N	R	L	P
36	1	2	3	4	5	7
37	8	9	10	11	12	14
38	15	16	17	18	19	21
39	22	23	24	25	26	27
40	29	30				

sygiskuu algus kl 05.29
pööripäev
kasupäev

SYGISKUU, ka sygise-, kanarbiku-, jahi-, pohla- ning leheminegikuu.

8. Ussiurguminemisse päeval kaotavat ussid myriga hakkavat talvitumispaiaka otsima. Mõnel pool ei minda siis metsa, et roomajaid mitte häirida. Õmbelmine ja kudumine pole soovitatav, kuna siis võib järgmisel aastal uss häda teha.

21. Pekopäev. Sygiskylvi ja viljalõikuse lõppedes tähistatakse Setomaal Peko pyha. Õigemini, tähistati varem ja võibolla kusagil tähistatakse praegugi. Peko on seto pöllu-, karja- ja viljakusjumal, kelle puust või vahast kuju hoitakse salaja aidas. Vaid Peko pyhadel või kylvamise ajaks tuuakse kuju välja.

23. Pööripäeva tuul jääb pysima ja ennustab ette sygise ja talve ilmasid.

29. Kasupäev on sygisene pööripäha. Sellest, kuidas kasupäeva peetakse, sõltub inimese käekäik talvel. Nagu pööriajal ikka, ennustatakse ette talveilmasid ja inimsaatust ning tehakse tuld. Pidulaud olgu sygisandidega rikkalikult kaetud ja seal peaks olema tingimata värskest lihast valmistatud road. Kui käia kasupäeva öösel kolm ringi raudasjaga vastupäeva ymber maja, hoiab see paremini sooja ning kodus ei juhi õnnetusi. Sygiskuu algusest peale on liikvel ka esivane- mate hinged.

PORIKUU

oktoober

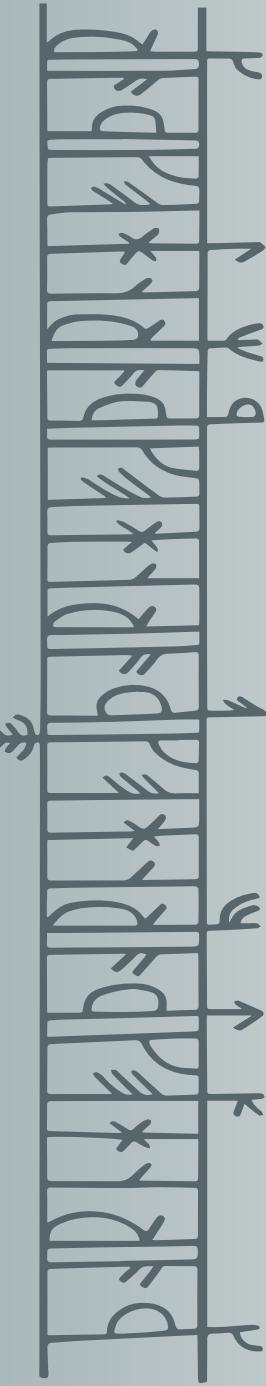
	E	T	K	N	R	L	P
40							
41	1	2	3	4	5		
42	6	7	8	9	10	11	12
43	13	14	15	16	17	18	19
44	20	21	22	23	24	25	26

PORIKUU, ka sygis(e)-, lehelangemis-, leheminegi-, lehevarisemis-, kulu-, vihma-, rooja-, räysä-, räisä-, halla-, hinge-, koolja-, rehe- ja surmakuu.

Hingedepäev. Kui ilmad on vaiksed ja sombused, on hinged liikvel, kylastavad omakseid ning tuttavaid pailu. Sel ajal on kohane pidada hingedepäevi, võõrustada neid ja saata ära. Kodud hoitakse puhtad ja vaiksed. Myra tekitavad tööd lykatakse edasi ja õhtut ei töötata sootuks. Neil õhtuil on sobiv mõistatada möistatusi ja jutustada lugusid. Hingedele pakutakse syya ja köetalkse sauna. Hingedepäevi on peetud järjestikustel esmaspäevadel, teisipäevadel või neljapäevadel. Tavaliselt on hingedepäevi peetud ajavahemikus 6.10 – 3.11.

14. Kolletamispäev ehk sygishari kuulub päevade hulka, mis jaotavad maarahva aasta neljaks vördseks osaks. Teised sellised on korjusepäev (14.01), kynnipäev (14.04) ja karusepäev (13.07). *Kolletamispäeval on puulehed kollased. Puu kolletave sis kõllates. Kui kaselehe häste kõllatese, saab töine aasta häid kõllatsit kesvi, kui pihlapuu punatse, saab tulekahju ja tuleb paalu marju* (Paistu). Soomlastel on 14.10 esimene talvepäev.

31. Viimane päev saata pilte Maavalla hiite kuvavõistusele ja esitada aasta hiie sõbra aunime andmiselks hiiesõbralikkke nimesi, yhendusi, või asutusi. Lähem teave: www.maaavaldd.ee.

KOOLJAKUU

november

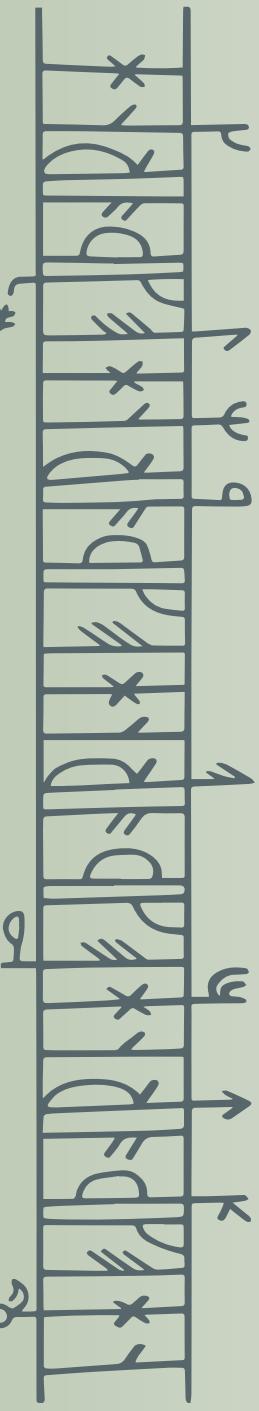
	E	T	K	N	R	L	P
44							2 hingepäev
45	3	4	5	6	7 00.23	8	9
46	10	mardipäev	11	12	13	14 17.15	15
47	17		18	19	20 kaduneljapäev	21	22 14.32
48	24		25 lambapäev	26	27	28	29 12.06 Hiie väe tunnustamise syndmus Tartus

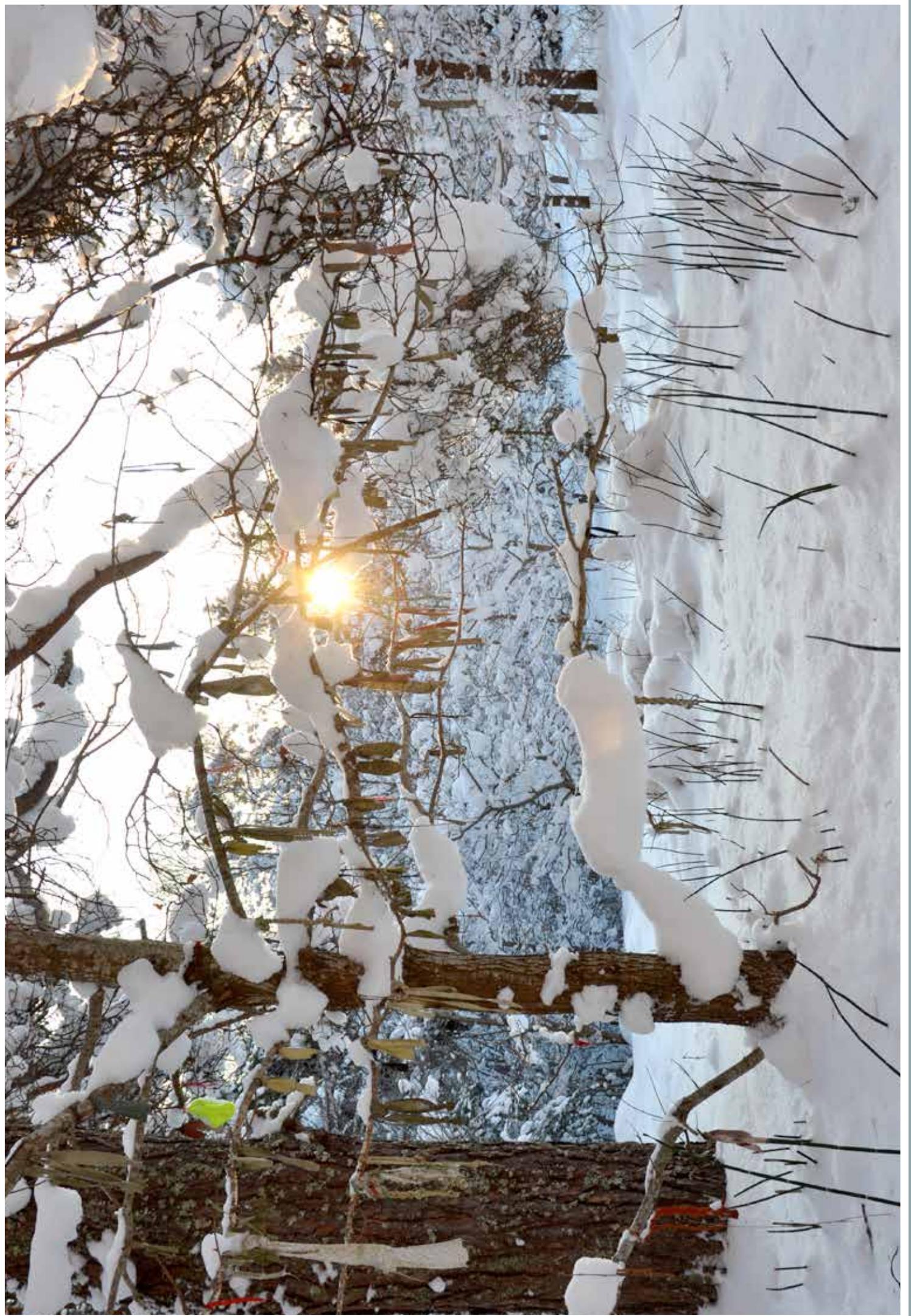
KOOLJAKUU, ka talve-, kylma-, halla-, tahma-, maru-, sykys-, rääzä-, räusa- ja rässa-, hinge-, hing-aigu-, koolja-, mardi-, märdi-, märtna- ja martna- ning kosjakuu.

2. **Hingepäev** on yks võimalikke hingedede mällestamise ja vastuvõtmise päevi.

10. **Mardipäeva** nimetus viitab surmutele, mardustele. Seljas pahupidi pööratud kasukad, näod määritud, kehastravad mardisandid karuseid ja mehelikke hingi. Nagu päris hingedeltki, nii oodatakse ka santidelt önnistust karjale ja pöölule. Samuti pakutakse santidele syya. Arvatakse, et sandid mängivad hingi, kellega pole järeltlujaid või keda pole kombekohaselt kostitutud.

25. **Lambapäeval** ja selle laupäeval (hani-öhtul) käivad haned ehk kadrisandid helecäas naisteriides ringi ja mängivad naiste hingi. Mulgi -maal on heledas riides sanditajaid nimetatud hingesantideks. Muhus ja Tartumaal on valges rõivas sanditamist kutsutud hanejooksmiseks. Lambapäevast algab talija karu läheb pessa. Väädatakse taeva- ja ilmamärke. Linnutee ja taevasööl ennustavad talve ilmasid. Lambapäeva ymber olevad tormid lubavad jõuluajaks ilussaid ja vaikseid ilmasid.

JÕULUKUU

detseMBER

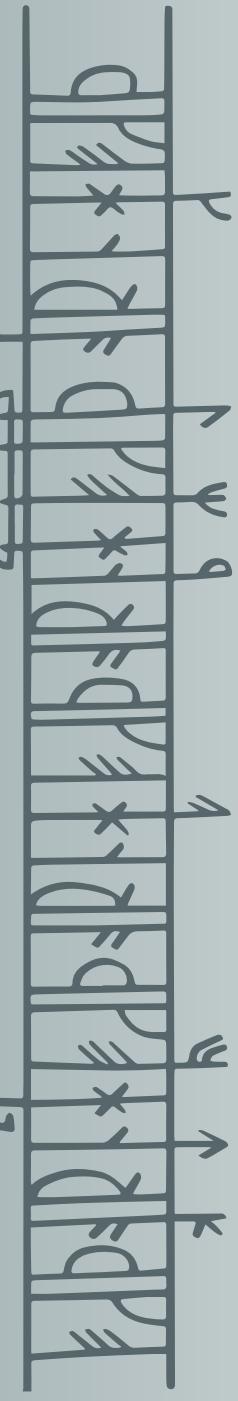
	E	T	K	N	R	L	P
49	1	2	3	4	5	6 <small>14.27</small>	7 <small>tõnnipäev</small>
50	8	9	10	11	12	13	14 <small>14.51</small>
51	15	16	17	18	19	20	21 <small>toonapäev jõuluude algus</small>
52	22 <small>03.36</small>	23 <small>jõulud,</small>	24 <small>põripäev ehk usaasta</small>	25 <small>ajastaja päev ehk teine jõulupäha</small>	26 <small>esimene jõulupäha</small>	27	28 <small>20.31</small>
1	29	30	31				

JÕULUKUU, ka joulu-, jõölu-, talvistepyha-, talispyhi-, talissepyha-, talipypyha-, taliste-, talipypyha-, talve- ning mängukuu.

7. Tõnnipäev. Tönn on koduhaldjas ehk -jumal.

21. – 24. Jõulud on maarahva aastavahetuse pyhad, mis kestavad põripäevast uue aastani. Jõuluks puhasatakse hoolega kogu majapidamine ja valmistatakse rikkalikud piduroad. Ustelle, akendele ja värvavatele tömmatakse kaitsevad jõuluristid ning tubadesse riputatakse önnistavad krässid jms. Leib ja liha peavad kogu pyhadeaja laual olema. Pysitakse kodus, puhatakse, mängitakse jõulumänge ja syyakse hästi. Ösel hoitakse hingede jaoks tuli yleval, toidud laul ja voodid vabad. Jõululaupäev (24.12) on vana-aasta öhtu. Enne päevaloojangut käikse sauna. Öhtul-öösel syyakse 7, 9 või 12 korda, et saada uuels aastaks palju jõudu. Öösel või hommikul pestakse puhta ja värske veega silmi, et olla aasta läbi terve. Koduloomadele viiakse leiba ja soovitakse head uut aastat.

25. Ajastaja päev ehk ussaasta. Algab päikese-aasta ning päevad hakkavad lõpuks taas pilke-maks minema. Mehed ja pojaid käivad kylas head uut aastat soovimas.

PYHAD JA AJAD

Eestis on ajalooliste andmete põhjal teada yle kaheksasaja hiiepaiga ning enam kui paartuhatysikut pyha kivi, piuud, allikat jm päika. Pyhapäigad peegelduvad lisaks kohanimedele meie inimeste perekonna- ja esnimesed, samuti tänavate, asutuste ja edenemist, jaksamist ja jõukust.

Kodustel maastikel liikudes jõuame ikka ja jälle pyhadesse pälkadesse. Hääled, pyhad kivid, allikad ja veekogud korduvad kylala ja kihelkonnast kihelkonda. Esiwanemate leitud ja hoitud pyhad ja puutumatud paigad moodustavad eluandva ja elu kaitsva koelöime, millele toetub meie eluolu ja ka majandustav maastik. Pyha on varjupaik, kus loodus ja inimene puhkab ning taastab jõuvarusid.

Ajamaastikul liikudes kordub sama. Igal nädalal, kuulja aastal jõuame taas pyhadele päävadele ja aegadele. Ikka samas kohas, sajandist sajandisse, igavesti. Seepärast on pyhad paigad ja ajad juurte hoidmisse, aga ka heade soovide ja hea tuleviku loomise kohad.

Meie pyhad ja neist moodustuv rahvakalender on igavikiline õpetus loomulikust, tervest ja önnelikust elust. Et eluratas saaks veereda, peab argine pingutus vahelduma puhkust ja rõõmu pakkuvate pyhadega. Pyhadel järgitavatel tavadel on tähtendus ja eesmärk. Need toovad tervist, kooskõla, önne, ka lasteõnne, edenemist, jaksamist ja jõukust.

Põlisrahvana oleme õppinud töötama ja puhkama loodusega kooskõlas ja ka meie rahvakalender määrab ja tähistab loona muutumist. Nii tähistavad jõulud päikeseasta vahetust, kevadtaulised pyhad naiseliku eluandva väe ärikamist, jaani- ehk leedopäev suivist päevakäänakut ja nii edasi.

Kalendrisse on valitud pyhad, mille põline maausuline tähdendus ja/või kombestik on teada. Seejuures on laenunimede asemel eelistatud pyhade ja kuude maakeelseid nimetusi.

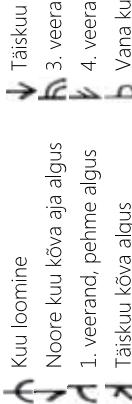
SIRVIKALENDER näitab päevi, pyhasid ja kuuseise ruunimärkides ning see on koostatud ajalooliste puust sirvikalendrite eeskujul.

Pyhad ja nädalapäevad:

Kahe joone vahel asuvad päevaruunid. Päevaruuni-de peal on tähtpäevamärgid: Näiteks: pudrupäev, s.o teine radokuud ehk 02.02.

Lisaks kuuseisudlele näitavad sirvid ka kõva ja pehme aja algust:

Eestis on teada yle 800 hiienimelise või suurema hiielaadse kogukondliku pyhapaiga.

Pehme (mäda) aeg on häär lagundaja ja määndaja. Pehmel ajal lähevad haavad kergesti halvaks ja piim hapulks. Siis rauatakse võsa, laotatakse söönikut, hävitatakse kahjureid ning kylvatakse-istutatakse köilk, mis alla kasytab. Köige pehmem aeg on kaduneljapäev – kaduaja neljapäev enne kuu loomist. Tänavu: 30.01. kuni kl 23.38, 27.02. alates kl 10.00, 26.06., 23.10. ning 20.11. alates kl 14.32.

Kõval (kalgil) ajal alustatud või tehtud asjad jäävad püsima: puu ei märdane ja haavad paranevad hästi. Siis kylvatakse teravilja köik muu, mis päale kasvatatab (kapsas täie kuuga). Aasta köige kövemad ajad on radokku ymbruses, siis lõigatakse ehituspalk ja muu tarbepuu. Kõvad-pehmed ajad ei välista noore-vana kuu yldutunud tähdendusi. Köik, mis kasvama peab (kylv, istutus), tehakse maha ikkagi noore kuuga; mis häivima peab (võsa, kahjurid jms), tehakse vanaga.

Vaata lisaks: <http://www.maavaldd.ee>

10227

Ajaarvamise alguseks on võetud nii nimetatud Billingeni läbimurre, mil jäätajärgne paisjärv murdis endale väljapääsu ilmamere praeguse Mäeari järvestu kohalt Rootsis. Yhe aasta jooksul langev veepind mitukummend meetrit ning vee alt vabanes suur jagu Maavallast. Syndmusest, mida võib nimetada ka maa synniks, möödub tänavu 10227 aastaringi.

MAAVALD on Eesti ajalooline maakeeline nimetus. Maavalla, ka Maa ehk Maamaa põlisrahvas on maa-rahvas, kes kõneleb maakeelt ja kelle põlist loodus- usundit nimetatakse maausulks.

Y-tählest. Kalendris on kasutatud läbivaltystähemäärki, mis rõhutab Eesti kuulmust põhjalasse ning yhtekuuuluvust teisepool Soome lahte elavate hõimlastega.

Tekstides on kasutatud Kaido Kama artiklit "Kymme aastat nydisaegseid sirvilaudu" (Vikerkaar 1/1988) ja saria "Eesti rahvakalender I-VII" (koostanud S. Lätt ja M. Hiiemäe).

HIETAVAD

Pärimuslike tavade järgimiseks kasutatakse Tammealuse hües Silma- ehk Parandusveeallikat, Roostatlikat, lõkkekohta, varatamme ümbrust ning muid paiku ja alasid. Allikatele, ohvrikivile, puudele jm jäetakse anniks loodustlikust kiust paelu, mynte, toitu jm juba ajalooliselt tavaks olnud ande.

Hiires ei langetata puid, ei mustra oksi, ei niideta, ei karjata loomi, ei nopita lilli ega varuta loodusandе, ei reostata, ei kasutata helivõimendust ega mootorsõidukeid. Vajalikud tööd tehakse käitsi.

Hiide tuleks minna puhta ja kainena ning hoiduda seal igasugusest vägivallast, mh vandumisest ja tylist. Hii on heade soovide soovimise koht.

HIITE MAJA
SIHTASUTUS

Väljaandja: Hiite Maja SA
juhatus@hiis.ee, pk 136, Tartu, 51002 www.hiis.ee
Kalendrikoostas Ahto Kaasik
Sürvikalendri kujundas Mana Kaasik
Autorioigused © Hiite Maja SA
Kalender on trykitud trykikojas Ecoprint

Toetajad:

Maavalla Koda

TAMMEALUSE HIIS

Kalendri ylesvõttetel on jäädvustatud Viru-Nigula valla Samma kylas asuv Tammealuse hiie aastasõõr. See on ajalooline looduslik pyhapaik, mida Mahu (Viru-Nigula) kihelkonna rahvas kasutas kooskäimis- ja peolohana kuni 1930. aastateni. Eraväisil on aga Silmaallikalt ravivett toodud ning hiies elujõudu kogutud katkemata tult tänapäevani välja.

Rahvapärimuse järgi kasvanud siin Pada jõe ygroru körgel kaldal kunagi hiietammik. Selle viimases tammes teati elavat maarahva jumal ning puu kaitseks olla ehitatud aed. Puu juures asus mustaks ja siledaks tallatud tantsumõõr. Vana hiiepuu on hävinud, kuid selle asemel sirgunud tamm on omakorda jõudnud vääriskasse ikka ning kutsub inimesi oma okste alla esivanemate tavasid jätkama.

1989. aastast on hiis olnud taas kasutusel kogukondliku pyhapaigana. Viimase veerandajandi jooksul on hiis heakorrastatud, rajatud kiviaed, värvavad, lõikkeloh ja kiiik. Alguastatel korraldati hiies rahvapärimuse kevadkooli, kihelkonnapäevi, Ylemäälmsete virulaste päevade avamine jm synndmusi. Varsti sai aga aasta tähtsaimaks syndmuseks suvistepühade pidamine, mis Virumaale omasest on yhtlasi munat ja kiipepyha.

Hiie peamiseks eestkostjaks on Maausuliste Viru Koda, kes hooldab ja valvab hiiepaika ning korraldab seal hiiepyhi.

Ylesvõtted tegi: Anto Kaasik (1, 2, 8, 9, 10, 11, 12), Kiur Kaasik (4), Mana Kaasik (3, 5, 6), Ain Raal (7).

